

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ЧЕХІЇ

Повномасштабне російське вторгнення спричинило виїзд за межі нашої країни великої кількості українців. Однією з тих країн, що прихистило найбільшу кількість у відношенні до чисельності власного населення є дружня нам Чехія. З початком війни туди в'їхало понад 500 тисяч біженців, зараз, навесні 2024 року, їх там 381 тис. осіб [1]. Українці, як і інші іноземці, які проживають в Чехії, користуються рядом прав і свобод, визначених насамперед Конституцією цієї держави. Але слід звернути увагу на те, що на відмінну від більшості конституцій, права та свободи в Чехії регламентовані Хартією основних прав і свобод Чехії, яка є складовою частиною Конституції Чеської Республіки [2].

Зокрема, в зазначеній Хартії закріплені такі особисті права і свободи людини: «Кожен має право на життя. Людське життя гідна охорони ще до народження (ст. 6). Недоторканність особистості і її приватного життя гарантується (ст. 7). Особиста свобода гарантується (ст. 8). Кожен має право на повагу до своєї людської гідності, особистої честі, доброї репутації та на охорону імені (ст. 10). Кожен має право бути власником. Право власності всіх власників має однаковий зміст і захист. Спадкування гарантується (ст. 11). Житло недоторканно. Не дозволяється проникати в житло без згоди того, хто в ньому проживає (ст. 12) [2, с. 192–194].

Особлива увага в Хартії приділена основі демократії – політичним правам. Вони дають змогу громадянам брати участь у виборах, висловлювати свої погляди та впливати на прийняття рішень. Ці права формують активне громадянство і становлять основу взаємодії між громадянами та владою. Серед гарантованих таких прав: свобода слова і право на інформацію, заборона цензури, право висловлювати свої думки усно, письмово, у пресі, за допомогою зображення або іншим способом, а також вільно збирати, сприймати і поширювати ідеї і інформацію незалежно від кордонів держави (ст. 17); право мирно збиратися (ст. 19), створювати політичні партії і політичні рухи і об'єднуватися в них (ст. 20), брати участь в управлінні державними справами безпосередньо або шляхом вільних виборів своїх представників (ст. 21) [2, с. 195–196];

Права національних та етнічних меншин є важливою складовою сучасного суспільства, сприяючи різноманітності та толерантності. Ці

права включають захист від дискримінації, можливість вивчення рідної мови та збереження культурної спадщини (ст. 24, 25 част. 1-2). Гарантуючи ці права, суспільство створює умови для повноцінного розвитку кожної етнічної групи.

Невід'ємною частиною прав людини є економічні, соціальні та культурні права, що спрямовані на забезпечення гідного життя. Економічні права гарантують доступ до праці та справедливої оплати. Соціальні права охоплюють медичний захист, освіту та соціальне забезпечення. Культурні права дають можливість вільно розвивати та виражати свою культурну ідентичність. Більш конкретно: «Кожен працюючий має право на справедливий винагорода за працю і на задовільні умови праці (ст. 28); Кожен має право на охорону здоров'я. На основі соціального страхування громадяни мають право на безкоштовне медичне обслуговування і на медичне посібник на умовах, встановлених законом (ст. 31); Кожен має право на освіту. Відвідування школи обов'язково протягом часу, встановленого законом (ст. 33); Кожен має право на сприятливе навколишнє середовище (ст. 35)» [2, с. 197–199];

Право на судову та іншу правову захист є важливою гарантією справедливості та правової безпеки. Це право дозволяє кожній особі звертатися до суду для вирішення конфліктів, захисту своїх прав чи отримання компенсації у випадку порушення закону. Судова захист також включає право на обрання адвоката та участь у справедливому процесі: «Кожен може в установленому порядку відстоювати своє право в незалежному та неупередженому суді, а у випадках, встановлених законом – у іншому органі (ст. 36); Тільки законом встановлюється, яке діяння є злочином і яке покарання або інше обмеження в правах або власності може бути призначена за його вчинення. (ст. 39); Тільки суд виносить рішення про вину в скоєнні злочину і покарання (ст. 40)» [2, с. 199–201].

Підсумовуючи, можемо констатувати, що права та свободи людини і громадянина в Чехії є основою для гідного життя та активної участі в суспільстві. Захист їх реалізації відображає зобов'язання країни дотримуватись принципів правової держави та демократії. Цей контекст створює умови для розкриття потенціалу громадян, підтримує рівність та сприяє повноцінному розвитку суспільства в межах європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Interfax-Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/972650.html>

2. Конституція Чеської Республіки. *Бостан С. К. Конституції постсоціалістичних країн Європейського Союзу : хрестоматія.* Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка, 2019. С. 165–202.